

GUIA PRÀCTICA

IMAGINAR, DISPUTAR I CONSTRUIR EL FUTUR

PER MIREIA BOSCH I JOSÉ M. ALONSO

€ El sistema social, econòmic, polític i cultural en el qual ens hem desenvolupat ens està portant al collapse. És un sistema depredador de la vida de les persones i del medi. Necessitem un canvi urgent i profund en la mateixa mesura que ens permeti gestionar l'escassetat que ve de manera justa i democràtica.

訚 Cada vegada hi ha més sectors de la població conscients dels límits del creixement i dels efectes del canvi climàtic i del declivi energètic. Des de múltiples àmbits s'estan proposant transicions ecosocials i culturals radicalment democràtiques i justes cap a societats postcapitalistes i postindustrials.

訚 És important fer arribar aquesta informació i prendre consciència de la gravetat de la situació per, després, prendre part en la creació i construcció de futurs desitjables.

✿ Ens resulten molt útils les claus que ens ajuden a saber com afrontar individualment i col·lectivament la situació, que ens aporten empoderament i que ens ajuden a deixar endarrere la por, el desànim o la idea que tot està perdut.

訚 Ens cal digerir la informació i implicar-nos individualment i col·lectivament per desplegar-nos en la vida bona, de manera austera però amb la certesa que és en el bon viure que trobem la felicitat i podem viure en harmonia amb tot el planeta.

GLOSSARI

A

ANTROPOCÈ

Era geològica caracteritzada pel fet que una sola espècie, la humana, ha aconseguit desviar en benefici propi gran part dels recursos del planeta. Aquest terme es comença a fer servir per explicar els canvis ràpids que afecten la Terra des de l'aparició de la humanitat.

B

BON VIURE

Concepte provinent dels pobles originaris de l'Amèrica del Sud que parla de la possibilitat de viure de manera harmònica amb la naturalesa, entre les persones i amb la comunitat. S'oposa al concepte occidental de desenvolupament i creixement i ens parla d'una vida plena en concordança amb l'entorn natural i social on ens desenvolupem, harmònic amb els ritmes vitals i generador de benestar.

C

COL·LAPSE

Transformació profunda, impactant i irreversible d'una societat humana que té conseqüències com ara una reducció significativa de la població, canvis profunds en com resolem les necessitats nostres necessitats, la pèrdua general de complexitat social o la desaparició d'institucions prèviament existents.

D

CREIXEMENT VERD

Íntimament lligat al concepte de desacoblament (procés teòric segons el qual mentre l'economia continua creixent, les pressions ambientals decreixen), el creixement verd postula que el creixement econòmic i la cura mediambiental (la reducció de les emissions, la retallada en la contaminació i la lluita contra el canvi climàtic) són possibles de manera simultània.

CAPITALOCÈ

Concepte que apareix com a crítica al concepte antropocè i que posa l'èmfasi en el sistema amb el qual s'organitza l'espècie humana, el capitalisme, com a potència destructora de l'entorn. Així, els canvis accelerats del planeta Terra no es deurien tant a la presència humana en si, sinó al sistema capitalista que una part de la humanitat ha desenvolupat.

M

METABOLISME SOCIAL

Igual que els organismes vius, les societats humanes depenen d'un

DOL ECOLÒGIC O CLIMÀTIC

Resposta psicològica que generem davant la pèrdua causada per la destrucció del medi ambient i del canvi climàtic. És el dol pel qual ens cal passar quan ens fem

conscients de la mort progressiva de la Terra, de la pèrdua de biodiversitat, dels canvis irreversibles en el clima que causa l'activitat humana... flux continu de materials i energia per a sobreuir. Aquests inputs circulen a través del sistema socioeconòmic i acaben, tard o d'hora, en la naturalesa de nou. El concepte de metabolisme social fa referència a com això passa, ens ajuda a entendre que depenem de la natura i que la sostenibilitat està associada a com gestionem aquest flux de materials i energia.

P

PERMACULTURA

L'origen de la paraula fa referència al disseny conscient i al manteniment d'ecosistemes agrícoles productius. Avui podem entendre la permacultura com un sistema de disseny dels entorns humans per fer-los més sostenibles i generadors d'abundància, curós amb les vides presents i futures.

sobre els ecosistemes els degrada i que una manera de recuperar-los i fer-los més resilents és deixar-los a la seva dinàmica natural: la vida salvatge.

R

RESILIÈNCIA

Quan parlem de formes resilientes davant el col·lapse, ens referim a aquells col·lectius, localitats, poblacions, etc. que desenvolupen formes de vida alineades amb la situació que vivim i que la disminució de la biodiversitat, canvi climàtic, exhaustió de matèries primeres... i que no solament s'adapten a aquestes condicions, sinó que amb la seva pràctica regeneren el seu entorn (i participen de la construcció d'un nou sistema).

'REWILDING'

Tornar a fer salvatge. La pràctica del rewilding (renaturalització) proposa retornar zones que fins ara han estat apropiades per l'activitat humana per tal que hi torni la vida salvatge. Parteix del fet que l'acció humana

les conseqüències negatives de l'escalfament global, restaurant i regenerant els ecosistemes. És, doncs, una transició ecològica amb garanties de democràcia i justícia social.

Z

ZONES DE SACRIFICI

Zones i localitats que concentren pràctiques ambientalment agressives, normalment amb poblacions de baixa renda i amb més exposició a riscos ambientals derivats, principalment, d'activitats d'elevat risc contaminant. Amb aquest concepte, ens referim al sacrifici de territoris i dels cossos i les vides de les persones que hi viuen per mantenir un mercat i un sistema.

QUÈ PODEM ESPERAR ELS PROPERS ANYS?

1 El descens energètic fòssil és inevitable.

Gradualment, hi haurà menys disponibilitat d'energia d'origen fòssil (gas, carbó i petroli) i la seva extracció costarà més. Aquest fet impactarà de manera directa en el comerç global i l'economia industrial.

La velocitat a què això pot succeir se sol mesurar en dècades, la qual cosa ens ofereix un cert marge per fer una transició energètica ordenada i justa.

Tot i això, si observem la indústria fòssil com a part d'un sistema complex com és el capitalisme global, que a més és incapàc de processar el significat de descens ordenat, les probabilitats de col·lapse sistèmic augmenten.

La nostra civilització està en camí de col·lapsar, és un fet. Un procés del qual ja sentim els efectes i és previsible que en els propers anys en visquem conseqüències més dures. Ens enfrontem a greus i creixents desigualtats socials, però també a la posada en risc definitiva de les condicions necessàries per a la reproducció de la vida.

2 El deteriorament dels ecosistemes, l'alteració dels cicles naturals i el canvi climàtic ens estan afectant negativament i s'intensificarà en les properes dècades.

El resultat immediat serà una progressiva pèrdua de la qualitat de vida (més fam, desastres causats per catàstrofes naturals, noves malalties, fenòmens meteorològics extrems com sequeres o onades de calor, etc.). Aquests impactes recrauen amb més força en les persones i poblacions més vulnerabilitzades.

A llarg termini, un ascens d'entre 2 °C - 4 °C de la temperatura mitjana global el 2100 posa en risc la supervivència humana juntament amb la de moltes altres espècies amb qui compartim la biosfera.

El cert és que davant d'aquest panorama hi ha cada vegada més sectors de la població consients dels límits del creixement i dels efectes del canvi climàtic i del declivi energètic. Des de múltiples àmbits s'estan proposant transicions ecosocials i culturals radicalment democràtiques i justes cap a societats postcapitalistes i postindustrials.

3 La millor aposta és facilitar que les polítiques de transició ecològica i les iniciatives de resiliència local avancin en la mateixa direcció.

L'única transició viable passa per una reducció dràstica (i, si és possible, ordenada) del consum d'energia fòssil. Passa per una transformació profunda de les nostres societats: l'economia, el treball productiu i reproductiu, la circularitat dels materials, la tecnologia... Un camí de descens energètic que ens hauria de portar a reduir a la meitat el consum energètic l'any 2050.

Ens cal, doncs, una modificació i reordenació de la nostra manera de viure en només una o dues dècades.

4 Tenim, alhora, un deute moral amb els pobles del sud per tots aquests segles de colonialisme i espoli i pels actuals efectes del deteriorament ambiental global.

És tan evident que les riqueses del planeta s'exhaureixen com ho és el fet que mai s'han repartit.

5 En l'àmbit polític apareixen lideratges de tipus feixista que aposten per una nova reindustrialització i per seguir amb la lògica actual, encara que això comporti agreujar els actuals efectes de la crisi climàtica, el tancament de fronteres, l'accentuació de les desigualtats econòmiques entre països i entre població o fins i tot la defensa militar dels ja escassos recursos

EL PARADIGMA CULTURAL DE LA MODERNITAT

- El nostre paradigma cultural no representa el conjunt de la humanitat, sinó que és fruit d'una trajectòria històrica i de pensament pròpia del continent europeu. Es basa en la Il·lustració, la revolució burgesa i l'era industrial.
- Aquest paradigma cultural basa el seu pensament en la idea de progrés i es fonamenta en la ciència; socialment, es basa en la relació entre els estats i mercats, mediada per la força de l'exèrcit i del monopoli legal de la violència.
- Aquest sistema cultural respon a criteris antropocèntrics, androcèntrics, etnocèntrics i adultocèntrics que han desenvolupat models d'organització ecosuïcides, patriarcals i xenòfobs.
- La combinació de tots els elements que conformen el nostre sistema cultural ha donat lloc a un model d'organització tòxic per a la vida i per al planeta.

Font: "El colapso que nos acecha". Red Andalucía Resiliente, 2017.

VISIBILITZAR EL COL·LAPSE

COM EXPLICAR EL MOMENT I NO QUEDAR-NOS SENSE AUDITORI

Sabem que un dels efectes de connectar amb la crisi ecosocial que estem vivint i que viurem, de prendre consciència de l'esfondrament del sistema tal com el coneixem i de fer-nos conscients que el rumb de la nostra vida ha de canviar de manera radical és la por. Davant de la informació que ens arriba, és possible que tinguem ganes de mirar cap a una altra banda i de desconnectar.

ALGUNES CLAUS PER COMUNICAR EL COL·LAPSE

- Trencar la ficció de normalitat. És important fer notar l'**excepcionalitat** de la situació i combatre la idea de normalitat per situar-nos, comprendre l'escenari que estem vivint i passar a actituds proactives i disposades.
- No està tot perdut, la nostra **acció individual i col·lectiva** té efectes i, si bé és tard per revertir la situació, el cert és que podem alleugerir els efectes de la crisi i frenar una mica el canvi.
- El col·lapse pot ser una finestra d'**oportunitat** i de possibilitat. El col·lapse pot representar la fi del sistema i de l'estil de vida capitalista i és des d'aquesta comprensió que podem trobar la il·lusió per construir-nos de nou.
- Davant d'un escenari de menys disponibilitat energètica i de manca de recursos bàsics, un bon trànsit per preparar-nos és que des del nord global practiquem ja la **austeritat**. Hem de poder trencar amb el miratge de la felicitat vinculada al consum i entendre que viure amb menys és viure bé i de manera plena.

Font: "El colapso que nos acecha" Red Andalucía Resiliente, 2017.

EL PAPER DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MASSES

- Els **mitjans de comunicació de masses**, juntament amb altres grans productors de continguts escrits i audiovisuals, són els principals transmissors dels relats culturals de la **modernitat capitalista**. Això configura el nostre sistema de creences, valors, desitjos... i conforma el nostre **imaginari col·lectiu**.
- Aquests mitjans i aquests relats responen als **interessos dels estats i dels poders corporatius**. Cuidant l'hegemonia cultural i econòmica descuiden el dret a la informació i a la comunicació, elements claus per a l'exercici de la democràcia.
- La desinformació o la informació no donada amb veritat ni rigor contribueixen al fet que la majoria de la societat no sigui conscient de la crisi sistèmica ni de les seves conseqüències. Comprendre l'**escenari de col·lapse de la civilització industrial portaria a un qüestionament profund i radical del sistema econòmic i cultural**, així com de l'elit econòmica i política que el promou.

"Tot com sempre"

Aquest és el relat del pensament hegemònic. Des d'aquesta veu se'n explica que podem continuar com fins ara, mantenir el nivell de producció i de consum, revertir amb certes tecnologies els efectes del canvi climàtic, etc.

"El gran enfonsament"

La veu d'aquest relat queda aclaparada per la magnitud del col·lapse, es bloqueja i s'entrega a la idea que ja no s'hi pot fer res i que, per tant, tant és el que fem.

"El gran gir"

Aquest és el relat de la possibilitat, el que creu que podem abandonar l'economia industrial i dirigir-nos cap a societats sustentadores de vida, compromeses amb la recuperació del món que estem perdent. Tot i que l'èxit no està garantit, sí que en millora, i molt, la probabilitat. Aquest és el relat de l'esperança activa.

ESCENARIS DE FUTUR PENSAR ELS FUTURS POSSIBLES ÉS ACTIVISME

Pensar quins són els futurs possibles que se'n plantegen és una bona manera per saber què podem fer per provocar-los o per evitar-los, per encaminar-nos-hi o per evitar els passos que ens hi conduiran. Els relats de futur se'n apareixen com un element clau per ajudar-nos a formular i configurar horitzons de sentit. I és des d'aquí que entenem que pensar el futur és també una forma d'activisme.

Els escenaris són futurs possibles, plausibles i internament consistents que poden utilitzar-se per explorar futurs alternatius; poden ser un desafiament al pensament present i ens orienten en la presa de decisions. I davant la incertesa sobre com viurem aquest moment de crisi al qual ens condueix, la metodologia dels escenaris de futur ens pot ser una eina molt útil per orientar les accions dels nostres col·lectius.

Ens sembla interessant recuperar els tres relats que Joanna Macy i Chris Johnstone identifiquen al seu llibre *Esperanza activa. Cómo afrontar el desastre mundial sin volvernos locos*:

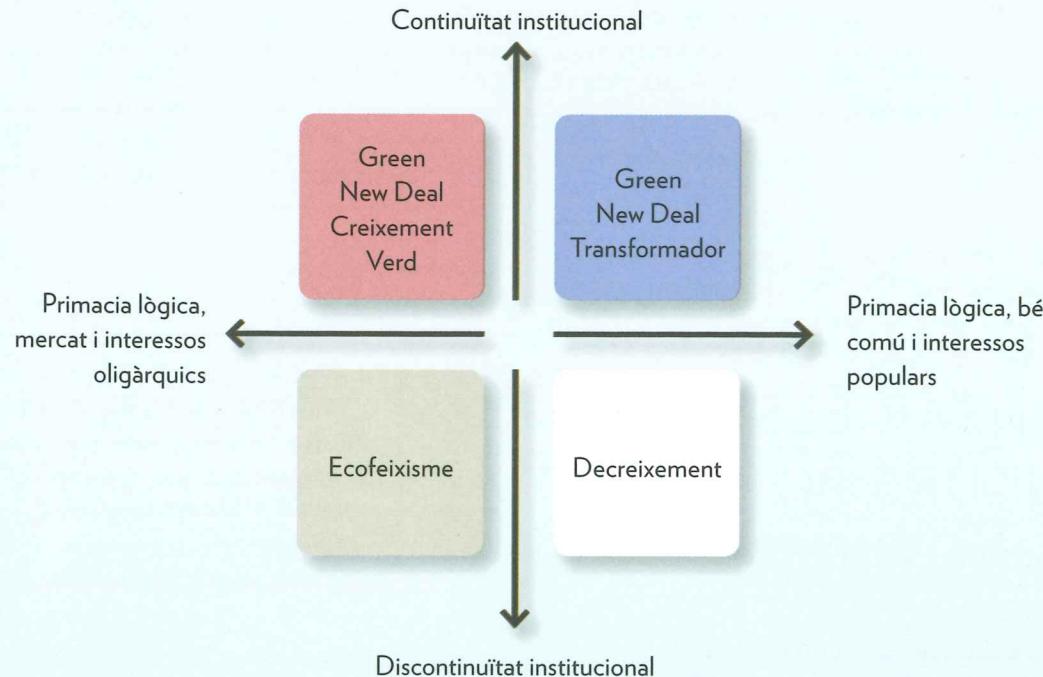

Per infondre esperança podem fer èmfasi en el factor social i cultural, ja que és on podem incidir amb més facilitat. Encara que poc podem incidir en el fet que els recursos s'exhaureixen i que anem a un escenari amb menys disponibilitat energètica, podem dotar les nostres comunitats locals d'eines per organitzar-nos de manera més democràtica, igualitària i sostenible.

Conchi Piñeiro i Kois Casadevante¹ han explorat des d'aquesta metodologia quatre escenaris possibles de futur, amb dos eixos clau:

- La continuïtat institucional: indica si la conflictivitat social futura generarà o no trencament institucional i apareixeran noves institucions.

1. Vegeu l'entrevista a la pàgina 50

- La primàcia o no dels interessos comuns: en funció de si prevalen interessos privats/oligàrquics o de si prevalen els interessos generals/comunitaris, tindrem escenaris diferents.

El resultat són quatre escenaris de futur, que anomenen Ecofeixisme, Decreixement, Green New Deal (creixement verd) i Green New Deal (transformador).

TALLERS SOBRE ESCENARIS DE FUTUR: CONSTRUÍM ENTRE TOTES FUTURS POSSIBLES

En el marc de la campanya Futurs Impossibles de la Xarxa d'Economia Solidària (XES), 25 persones van rebre formació sobre aquesta metodologia i aquests quatre escenaris de la mà de la Conchi Piñeiro, amb l'objectiu de dinamitzar tallers per tot el territori català i pensar els escenaris descrits en clau de resiliència local.

En el moment de tancar aquesta guia, hi havia una desena de tallers planificats entre octubre i novembre de 2022.

Estem acostumades a representacions culturals distòpiques del futur, és a dir, a representacions simbòliques del futur caracteritzades per aspectes negatius: escenaris d'escassetat, conflictivitat social...; apocalíptics, en definitiva. És el que alguns anomenen monocultiu de cultura distòpica.

Ens hauríem de preguntar si quan se'n ofereixen imatges que no paren de repetir-nos que el futur anirà a pitjor, el present es converteix en un escenari habitable i que no necessita ser canviat. O si, en canvi, quan imaginem un futur que ens ofereix una vida més plena i harmònica que el present no ens qüestionem com vivim i comencem a regir les nostres decisions i accions per encaminar-nos cap a aquest nou escenari.

Si teniu interès a generar un taller al vostre territori o estar al corrent del que passa en el marc de la campanya, podeu escriure un correu a ecologia@xes.cat.

Propostes per a la democratització econòmica i la transició ecosocial, XES

Aquest és el full de ruta proposat des de l'Economia Social i Solidària per fer front a la crisi actual i dirigir-nos cap a una transició ecosocial justa i democràtica. Al document es recullen i es desglossen fins a 13 propostes.

escenariosdefuturo.net

Un web molt interessant que ens aporta recursos i experiències relacionats amb la metodologia dels escenaris de futur. No solament trobareu documentació i recursos, sinó que també podreu estar al dia d'activitats i tallers que es duen a terme.

Las ciudades frente a la crisis ecológica. Propuestas ecosociales para la renaturalización de entornos urbanos y periurbanos.

Ecologistas en Acción

Un informe amb 10 propostes que ens arriba de la mà d'Ecologistas en Acción. Vol ser una eina que contribueixi al canvi, posant la mirada en els entorns urbans i periurbans i buscant respostes a com un nou model de relació amb la natura pot afectar les nostres ciutats.

resilienciayjusticia.solidaridadandalucia.org

Des de Solidaridad Internacional Andalucía fa temps que treballen en les causes de la crisi sistèmica i s'esforcen a visibilitzar les alternatives existents i possibles. Sintetitzant tota la feina feta des de diferents àmbits, col·lectius i sumant la reflexió i experiència de moltes persones, faciliten una caixa d'eines per comprendre el moment que vivim, els escenaris que tenim al davant i les propostes per a una transformació justa i resilient. A aquest web trobareu guies, recursos audiovisuals i dues eines d'autodiagnòstic. Un autèntic tresor que val la pena incloure als nostres imprescindibles.

El colapso que nos acecha. Una realidad que visibilizar una oportunidad que disputar

Solidaridad Internacional Andalucía

Aquesta és una guia elaborada també des de Solidaridad Internacional Andalucía. Ens ha resultat altament interessant, i des d'Opcions ens sentim plenament alineades amb el seu objecte: comunicar de manera franca la situació i fer-ho acompañant-nos d'un qüestionament profund de tot allò que sustenta el model d'organització actual i alhora il·lusionant-nos per les alternatives possibles i ja existents.

ENTREVISTA A KOIS CASADEVANTE I CONCHI PIÑEIRO

"NECESSITEM ESCENARIS DE FUTUR CREÏBLES I QUE CONVIDIN A L'ACCIÓ"

PER JOSÉ M. ALONSO
FOTOGRAFIA: JOANA ARIET

Kois Casadevante i Conchi Piñeiro són investigadors, formadors i activistes en el camp de la transició ecosocial des de fa més de dues dècades. Vinculats a les cooperatives madrilenyes Garúa i Altekio respectivament, han col·laborat recentment en la construcció d'escenaris de futur en clau de transició ecològica: un exercici

creatiu per visualitzar quin futur volem evitar i quin futur volem viure, per poder avançar cap al segon.

Ens trobem entre pantalles i a Barcelona ciutat (hort urbà del mercat de Vall d'Hebron i La Lleialtat Santsenca) per parlar de col·lapse, cultura, tecnologia i polítiques per a una gestió democràtica de l'escassetat.

JA La gravetat de la crisi climàtica, la menor disponibilitat de combustibles, l'auge del militarisme..., estem davant d'un col·lapse del sistema?

KOIS Assistim a un procés de confluència sincronitzada de diferents crisis com l'aprofundiment de la desigualtat, l'erosió de la democràcia i les temptacions autoritàries o tecnocràtiques, la crisi energètica, juntament amb un accelerat deteriorament de les bases que sostenen la vida (clima, biodiversitat, sòls fertils, aigua...). El risc de col·lapse avançat per la ciència sobrevolava pels nostres imaginaris, encoratjat pel monocultiu cultural de la distopia, com un síntoma dels temps que ens toca viure. Els efectes ens van impactar de manera cada cop més dramàtica; no es tracta de problemes futurs, entrem en allò que Jorge Riechmann anomena l'època de les conseqüències.

I, no obstant, ens costa assumir la discontinuïtat del nostre futur. Ens aproximem a aquest canvi de cicle històric amb una sensibilitat diferent, segons el lloc des d'on el visquem: classe social a la qual pertanyem, ubicació geogràfica (centre/perifèria, urbana/rural, continents enriquits/empobrits, eurocentrisme/altres cosmovisions...). Vivim en el mateix desafiament, però no el percebem de la mateixa manera, en bona mesura la nostra mirada al col·lapse és indissociable d'aquesta posició que juguem dintre de l'economia del món.

Més enllà dels matisos en els diagnòstics, el desafiament és allò que siguem capaços de fer a partir d'aquí. Endarrerir transformacions inevitables, mentre dilapidem temps, recursos i la possibilitat d'intervenir en millors condicions socioambientals; o construir moviments i polítiques públiques capaces de frenar la barbàrie i anticipar fòrmules alternatives de satisfer col·lectivament les nostres necessitats.

CONCHI En qualsevol cas, estic d'acord que hem de tenir la consciència dels privilegis, la consciència de classe, del lloc del planeta des d'on estem parlant, etc. Crec que és molt important i que és una de les tasques que cal assumir radicalment: prendre consciència dels privilegis.

I també, en el panorama que descriu Kois, crec que estem a temps d'actuar. Com deia l'altre dia Andreu Escrivà: "Tenim molt més per salvar que el que ja hem perdut" i coincideixo en aquesta anàlisi, reconeixent que hi ha cultures i llocs del món on ja han perdut moltíssim. Crec, també, que una part de la feina que cal fer té a veure amb fer el dol d'aquestes coses que ja hem perdut.

Però encara tenim molta capacitat per actuar, hem de prendre la responsabilitat col·lectivament. Aquesta responsabilitat, per cert, és compartida però diferenciada perquè tenim diferent grau de responsabilitat en la situació i també diferents capacitats per actuar. I en la línia de gestionar allò que ja s'ha perdut, assumir la responsabilitat també implica reparar en termes de transició justa, justícia social i, fins i tot, justícia restaurativa.

Cap on apuntar en el dia a dia? Per mi, cap a la gestió democràtica de l'escassetat. I en aquest sentit, per exemple, podem enfortir les nostres capacitats per treballar en grup, per funcionar en comunitat o per gestionar conflictes.

En aquest moment en què estem vivint conseqüències dramàtiques de la multicrisi, procurem que la manera de viure-les sigui tan satisfactòria, o almenys tan suportable, com sigui possible.

JA La capacitat per mobilitzar recursos de manera massiva cap a una transició ecològica justa es troba avui dia als estats o a la UE. Estan realment implicats els poders públics en el canvi de model? Què podem esperar de les noves polítiques de transició ecològica?

K Les transicions s'estan establint a l'agenda política de manera imperativa, per la qual cosa inevitablement es convertiran en un camp de disputa. Crec que, encara que la UE o els governs nacionals poden estar pensant en clau de Green New Deal capitalista, sens dubte hi ha altres relats emergents dins i fora de les institucions. Aquests tenen un èmfasi diferent en allò local i comunitari, amb valoracions diverses sobre la centralitat de les polítiques públiques, els processos de desindustrialització/reindustrialització verda, la coherència amb la justícia global o l'atenció a les urgències socials.

Venim del cicle de mobilització ecologista més important de la història. Crec que està bé recordar com els moviments climàtics han tingut la capacitat de resituar l'agenda política, i que l'actualitat d'aquestes qüestions no és simplement sobrevinguda. Hi ha un protagonisme social a l'hora d'identificar els temes, de donar-los enfocaments alternatius al convencional i això també es tradueix en disputes dins de les mateixes estructures de govern, a totes les escales.

Què podem esperar? A curt termini, no crec que puguem aspirar a marcs, regulacions i mobilitzacions de recursos que ajudin que puguem desenvolupar projectes que efectivament siguin més transformadors i que es facin càrrec de manera integral d'aquesta crisi. En l'arena institucional, on més esperança tinc i on apostaria les nostres forces seria en el terreny del municipalisme. Crec que, per diverses qualitats que atresora, seria la peça més valuosa per fer-nos càrrec, de manera integral, de la crisi. El peó que es converteix en reina.

c Com dius, sembla que en l'àmbit polític sí que hi ha alguns senyals que es comencen a prendre les coses de debò, però la resposta actual clarament no és suficient. Les mateixes institucions, com l'ONU, estan tota l'estona dient que "la resposta política i la resposta institucional no són suficients".

Quan vam fer l'exercici d'elaboració d'escenaris de futur fa uns quants mesos, ens imaginàvem un escenari de Green New Deal que podia ser realment transformador. Aquest engranatge entre les polítiques públiques i els moviments ciutadans ha de ser una cosa que realment funcioni molt millor i ens porti a una altra mena d'escenaris. Crec que la força de les institucions ha d'anar cap allà i garantir que ningú no es queda enrere.

Com mostra l'informe *Solidaridades de proximidad*, davant de la pandèmia, on no van arribar les institucions sí que va poder arribar ràpidament i de manera efectiva la comunitat. Crec que necessitem aquesta combinació de respostes. A més, aquesta combinació de sabers

es dona la mà amb aplicar perspectives a les polítiques públiques realment transformadores i que siguin polítiques socials que tinguin en compte la diversitat, feministes, de drets humans i justícia global, de descolonialitat i antiracistes, etc. Això també ho necessitem.

En l'experiència recent de l'Assemblea Ciutadana per al Clima, formada per cent persones elegides a l'atzar que representen en gran mesura la diversitat de la societat en l'àmbit estatal, que han treballat durant mesos elaborant recomanacions per fer front al canvi climàtic, una d'aquestes és comptar amb un Pacte d'Estat que permeti generar un marc polític estable, perquè les polítiques climàtiques siguin audaces i no depenguin dels canvis de govern. Tant l'ACC com la societat civil organitzada apunten que les polítiques públiques han de tenir en compte que les responsabilitats són compartides però asimètriques i, per exemple, les empreses i les institucions han d'assumir més, com deia abans.

k La clau és que resulta difícilment creïble que aconseguirem els nivells de resiliència que ens està demanant la situació des dels moviments socials o comunitaris per si sols. I d'altra banda seria ingenu pensar que les administracions públiques de forma omnipotent, disconnectades dels teixits socials i comunitaris, siguin capaços d'articular una legitimitat social i una ambició política de prou envergadura per enfrontar les crisis que s'acosten.

Com dibuixa Conchi, la coproducció publicocomunitària de polítiques és l'element central sobre el qual indagar els anys que venen. L'escenari on anem hauria de prioritzar l'experimentalisme tant social com institucional assumint que molts projectes i moltes polítiques públiques podrien fracassar, però que si realment volem fer coses diferents hem de començar a assajar-les ja.

JA En l'esfera pública es posa molt d'èmfasi en la tecnologia. És a dir, es dona el missatge que podem mantenir el nostre mateix estil de vida, simplement canviant unes tecnologies brutes per altres de netes. Els cotxes elèctrics en serien un exemple paradigmàtic.

c Comparteixo la resposta. Abraçar la tecnofília o el tecnooptimisme és un tipus de negacionisme davant la situació. Això de pensar que ja vindrà una cosa que ho solucionarà...!

Jo no tinc dubte que la capacitat d'innovació i la capacitat d'inventar coses de la humanitat hi serà. Hi ha una part d'això d'"inventar coses" que és certa, però no em refereixo a coses materials tipus tecnologia punta d'alt consum energètic, sinó a la creativitat social i a les tecnologies apropiades. El que és difícil és assumir que cal inventar coses que estiguin dins dels límits biofísics del planeta. El tipus de tecnologia a la qual apuntar és molt diferent de la tecnologia en què s'ha estat invertint als darrers temps. Per mi és millor no centrar-se en la tecnologia com a solució, perquè no ho és, tal com deia abans.

k El nostre problema, més que tècnic o tecnològic, és antropològic, cultural i polític, no d'innovació. I, és clar, això suposa entrar a la part complexa de l'assumpte. Ens segueix resultant més fàcil i realista imaginar la geenginyeria com una sortida a la crisi climàtica que no pas un acord global d'aplicació efectiva. O ens resulta més atractiu comunicativament explorar la carn sintètica com a aliment que no exposar el que implicaria una transició agroecològica. Les propostes amb més visibilitat tenen suport perquè eludeixen assumir les aristes i ens ofereixen respostes assumibles dins del model en què vivim. No són rupturistes.

JA Parlant d'Internet, em sembla fascinant per la complexitat que ens ha portat, i la possibilitat d'una caiguda generalitzada de les comunicacions seria impactant. Internet és un problema per a la resiliència de la nostra societat?

k Internet ja és un problema en si mateix. I igual que és un problema, és una part de la solució. Tots compartim que Internet ens ha donat una finestra a un món enorme i l'accés il-limitat a informació, una experiència que aporta elements molt rics a la nostra societat. Però és un problema a molts nivells. En el pla relacional, cal veure el seu impacte especialment en la gent jove, problemes de salut mental, autoestima, identitats col·lectives, trastorns de tipus divers... associats a les xarxes socials. Després hi ha qüestions com el control social o el problema de dependència

dels estats pel que fa al procés de digitalització absolut i interconnexió de tots els sistemes a través d'internet. I a aquestes vulnerabilitats cal afegir-hi uns consums energètics desmesurats i invisibles.

Ens passa com amb altres tecnologies: hauríem d'estar plantejant com no desaprofitar la riquesa pròpia d'aquestes tecnologies i recursos –com el mateix petroli–, que seran indispensables per fer una transició ordenada, però seguim cremant-lo de maneres absurdes i sense maximitzar les potencialitats positives que tenen.

c Una cosa que Kois i jo reivindiquem és la necessitat d'elaborar escenaris de futur que siguin creïbles, factibles i que ens convidin a l'acció, que siguin habitables i fins i tot desitjables dintre d'aquest context de multicrisi que estem vivint. Pensant en això i en la pregunta que fas, ens imaginem una digitalització que estigué planificada, que les infraestructures d'Internet siguin públiques, que estigué concebut com a bé comú i que s'hagi de consumir d'una manera responsable. Tenir una part de propietat, planificació i de redistribució pública que porti a un consum individual i col·lectiu responsable, dins de les limitacions de disponibilitat energètica. I sabent-ne l'impacte.

JA A la recerca d'una certa seguretat amb vista al futur, una possible resposta seria buscar la màxima autonomia. Em refereixo, per exemple, a persones que volen abandonar entorns metropolitans per anar-se'n a un poble a cultivar el menjar, fer autoconstrucció, etc. Crec que és una cosa que, especialment als urbanites, ens crida l'atenció. Què en penseu?

c Jo visc en un poble, al camp, als afores de Madrid. Però per mi la clau no és camp o ciutat, sinó si la resposta és individual o col·lectiva. No crec en la salvació individual, de la família que se'n va al camp com mostren pel·lícules o llibres, no crec que sigui una opció viable. Com deia abans, el tema clau és la gestió democràtica de l'escassetat i, en aquest sentit, la clau és l'articulació col·lectiva, a més d'unes polítiques públiques centrades en el bé comú. Sigui al camp o a la ciutat.

k Comparteixo la lògica. Hauríem de tenir altres coses al cap abans que l'escapada. De vegades,

encara que sigui amb un rostre més hippie, més amable, pot caure en la lògica del *prepper*, aquell Robinson modern que es prepara per anticipar-se a les crisis que venen i que no fa res més que refermar en aquesta acció els valors dominants: l'individualisme i l'autosuficiència, la desconfiança cap a les institucions, la creació de comunitats no democràtiques, lideratges perversos. La mateixa ciència-ficció distòpica, les novel·les, es nodreixen d'aquests preppers com a protagonistes preferents.

JA Preppers?
c Preparacionistes.

k Gent que té les seves comunitats armades, la seva casa autosuficient, amb pou, búnquer, menjar liofilitzat... Encara que puguem fer una mica de broma, al final el que s'eludeix és precisament la dimensió col·lectiva. I abordar la planificació de la transició de manera democràtica.

El que cal és pensar en termes bioregionals, com es reequilibren els territoris, quina és la unitat de complexitat mínima que necessitem geogràficament per planificar les economies i com podem pensar una altra forma de relació que no sigui la de la ciutat sotmetent el camp.

c Dit això, per mi reconnectar amb la naturalesa sí que em sembla important, sigui al camp o a la ciutat. Naturalitzar les ciutats, no viure de manera aïllada, tenir la consciència de xarxa, de

bioregió, de connexió entre el camp i la ciutat, però des d'una relació de suport mutu i no de sotmetiment.

Construint els escenaris amb Kois, parlàvem que la capacitat de mobilització de l'Espanya buidada i de diferents nuclis rurals podria dur a un canvi respecte a la situació que tenim ara. Crec que hi ha capacitat de transformació a tots dos llocs. La qüestió és que, si te'n vas al camp, et preguntis a què vas, per fer què, des de quina posició te'n vas..., per a mi aquestes són les preguntes rellevants. No tant si te'n vas o no.

JA Una de les dificultats que veig és que fem el dibuix del futur cap al qual volem avançar, els escenaris més desitjables com dieu, però això es contraposa a una inèrcia del sistema molt forta. Em costa veure que puguem tenir força per generar aquests escenaris sense estar en un escenari socialment més convuls. La gent potser prefereix la seguretat del que és conegut, que encara que cada vegada és pitjor, empitjora molt a poc a poc...

c Bé, és la metàfora de la granota dintre de l'aigua que es va escalfant a poc a poc fins que mor bullida. Venim d'una pandèmia, acabem de passar una onada de calor històrica, la invasió russa a Ucraïna... El context mainstream ens empeny que mirem cap a una altra banda, estic d'accord amb tu. Però ja estem cada dia gestionant tot això. Per això estem parlant avui de col·lapse. Totes les vivències emocionalment fortes ens fan posar damunt la taula aquestes preguntes. Què estem fent? Què farem?

k Un dels reptes relacionats amb la ciutadania és que s'entengui que els problemes que estem vivint no són una suma de crisis conjunturals, sinó que formen part d'una crisi sistèmica i que són expressions diferents d'un mateix problema. Fent un salt temporal, quan els socialistes utòpics escriuen (S. XIX), la societat vivia en un moment en què el món rural s'esvaïa, les economies locals s'erosionaven pel naixement de la revolució industrial, es produïa l'exode urbà, les ciutats eren l'escenari més inhabitable que puguem imaginar... Es vivia la desaparició d'un món i l'emergència d'un altre amb molts tons catastròfics, però enmig de tot això va emergir la capacitat de construir relats i narracions esperançadores a les quals no

hauríem de treure la importància que van tenir: mobilitzar les comunitats obreres, generalitzar determinats tipus d'experimentalisme social, sindical, cooperatiu, etc. Tota aquesta mena d'experimentalisme no s'entén sense els relats que ens explicaven cap a quins models de societat podríem anar. Les comunitats cooperatives d'Owen, els falansteris, el Notícies d'enllloc, la ciutat jardí...

Enmig d'un present inhabitable, també es projectaven futurs alternatius i utòpics. Crec que hi ha una part d'això que comença a bullir actualment. Fa uns anys que, d'una manera difusa, es dona aquesta preocupació. Hem de començar a parlar en termes d'esperança, generar relats d'utopies que siguin realistes en termes ecològics, però que ens permetin desplegar la creativitat, imaginar i somiar com seria el món a què aspirem.

JA Per acabar, m'agradaria demanar-vos una reflexió entorn de totes les coses bones que pot portar el futur, tot i que ja sabem que venen corbes i, com diu la Conchi, caldrà buscar la gestió democràtica de l'escassetat...
c Escassetat material! Que això és important. Escassetat material i abundància relacional (rialles).

Jo volia dir dues coses sobre la pregunta. Crec que una de les coses que ens pot portar el futur és, per exemple, una reparació cap a tots els pobles que han patit el colonialisme durant centenars d'anys i que fem realment un exercici des del Nord global (i m'emocio en dir-ho) de consciència, reparació i justícia. Crec que és una de les coses que, tant de bo, ens pot portar el futur. I em sembla una de les coses més necessàries a què podem aspirar.

JA Qui no donaria part de la seva riquesa material per a això?
c És clar! I la segona cosa que volia dir és que, elaborant els escenaris de futur amb Kois, hi havia coses que, mentre les escrivia, pensava: "Jo ho vull viure, això" Per exemple, que el feminism tingui un paper central i fonamental en l'organització social, en les candidatures municipalistes, en les propostes... Que tot el treball de diversitat sigui tingut en compte. Jo ho

vull viure, això! I me'n surten molts exemples més!

K Jo soc molt de mirar què hi ha com si fossin esbossos d'un altre món ja present. Tenim un munt d'alternatives valioses funcionant, que ens permetrien poder imaginar escenaris superesperançadors. Canvis en la mobilitat, en l'urbanisme, les formes d'alimentar-nos, les xarxes agroecològiques, temes de cura, d'atenció a la infància... Jo jugo a reunir dins del meu cap aquestes peces d'experiències que estan funcionant a diferents llocs del planeta i penso: "Si agafés totes aquestes peces i les ajuntés en un mateix espai geogràfic, què tindria?". Tindria un món totalment diferent.

Com deia Paul Goodman, un anarquista dels 70: "Suposem que hem tingut la revolució de què parlavem i amb què somiàvem. Suposem que el nostre bàndol ha guanyat i que tenim la classe de societat que volíem. Com viuries, tu personalment, en aquesta societat? Comença a viure així ara". Amb totes les seves contradiccions, crec que la motivació i la voluntat de canvi augmenten després de fer feines amb escenaris de futur.

C Jo crec que una de les coses maques, per exemple per a aquelles persones que tenim descendència, és que tota aquesta urgència i la necessitat d'actuar sigui compartida. I que la puguem viure d'una manera que també inclogui el gaudi, amb dignitat, amb alegria, encara que soni a tòpic. Per mi és important pensar que la vida sòbria pot ser així. És també tenir present la justícia intergeneracional, amb les generacions presents i amb les futures.

La part emocional i relacional no és només des de la bellesa que ha de venir. Crec que ara mateix cal donar importància a allò que ens fa sentir aquesta situació. I trobar estratègies col·lectives per donar resposta a això és molt important. Hem estat facilitant forums oberts sobre canvi climàtic on col·lectivament hem abordat les diferents emocions i respuestes que ens sorgeixen davant aquesta situació i per a mi són espais transformadors molt importants. Generar espais d'escolta on la gent pugui parlar de l'impacte emocional del que estem vivint, de la por, de l'ansietat, de l'enuig, de l'esperança, de les ganes

de construir comunitat... i trobar respostes diverses. Perquè potser no ho hem subratllat prou, però tots aquests temes tenen un impacte emocional molt fort en la gent. Gestionar aquest impacte ens pot dur a actuar individualment i col·lectivament de manera més transformadora, més duradora.

En la línia del que deia Kois, de coses que ja estan funcionant, hi ha el projecte Llavors per un bon antropocè, del Centre de Resiliència d'Estocolm, que recopila algunes d'aquelles pràctiques de futur que es fan a diferents indrets del món i que sí estiguessin concentrades en un mateix lloc ja serien "el futur". De fet, una manera de construir escenaris de futur és aquesta: agafar les millors pràctiques que et sembli que ja estan succeint en alguns llocs del món i, a partir d'aquí, canviar-les d'escala, augmentar-les, amplificar-les, donar-los la diversitat, la força, l'impuls polític i tot allò que necessitin per convertir-se en realitats molt més àmplies.

Per somiar futurs no podem oblidar que a alguns canvis ja ens hem d'adaptar. Impulsar escenaris desitjables també passa per adaptar el nostre context al fet que les condicions climàtiques han canviat, al fet que la biodiversitat s'ha reduït..., adaptar-nos al context físic quotidiana. Crec també important no confondre l'adaptació al canvi climàtic amb el preparacionisme de què parlavem abans. No és el mateix fer-te un búnquer que impulsar una estratègia agroecològica comunitària o municipal al lloc on vius que faci que la temperatura baixi uns graus de manera quotidiana i es visqui millor. Això també és necessari i pot ser apassionant.

J A també ho trobo emocionant i durant aquests mesos de recerca sobre el col·lapse, veig que la gent amb qui parlo s'emociona quan parlem d'aquests temes.

K Les meves darreres experiències als tallers d'escenaris de futur mostren que posar-se a somiar en un espai de qualitat ben guiat fa que la gent en surti reforçada. Ho hauríem de fer de manera més recurrent. Igual que de vegades el més pràctic és una bona teoria, pensar sobre el futur no és perdre temps en el present.

PARLANT D'ESCENARIS DE FUTUR

	Primacia lògica de mercat i interessos oligàrquics	Primacia lògica del bé comú i interessos populars
Discontinuïtat institucional	Ecofeixisme	Decreixement
Continuïtat institucional	Green New Deal (creixement verd)	Green New Deal (transformador)

Quins són els escenaris de futur de què parleu?

Decreixement, Ecofeixisme, Green New Deal (creixement verd) i Green New Deal (transformador).

Com es construeixen?

Al primer eix, segons la lògica imperant: si és lògica de mercat i interessos oligàrquics, o si és el bé comú i els interessos populars. Al segon eix, segons la continuïtat o discontinuïtat institucional respecte a l'escenari actual.

A què us referiu amb discontinuïtat institucional?

Tindria a veure amb el fet de si les institucions que ens governen actualment -llegiu la democràcia representativa i l'economia de mercat, bàsicament- tenen una projecció continuista en el temps o, si per contra, el que hi ha és un procés de disruptió fort i d'emergència d'un altre tipus d'organització social i econòmica. Aquesta disruptió es podria donar en positiu (escenari decreixentista) o en negatiu (escenari ecofeixista).

En un futur de continuïtat tindriem el Green New Deal (GND)?

Exacte. Si el GND prioritza el bé comú, és el que hem anomenat GND transformador. Partiria dels Objectius de Desenvolupament Sostenible i l'Agenda 2030 presos de forma rigorosa, per evolucionar i aprofundir-

dir aquesta tendència cap allò que hem anomenat un Pacte Ecosocial.

Com seria l'altre escenari de GND?

Molt continuista, en el sentit d'aprofundir les dinàmiques del capitalisme verd, de mercantilització de la natura, etc. Intentar assumir certes limitacions que imposa la crisi ambiental, però sense tocar les dinàmiques de desigualtat social, sense assumir criteris de justícia global (relacions nord-sud), mantenint dinàmiques extractives al sud i bombolles d'economies verdes a les societats més enriquides.

Per a què ens serveix dibuixar aquests escenaris futurs?

Imaginar futurs és molt important per poder construir des del present les respostes col·lectives necessàries per a la transició. Es tracta de construir narratives que ens permetin descriure els aspectes desitjables i no desitjables d'aquests escenaris de manera que orientin les nostres decisions en el present. I en com anar cap allò desitjable en aspectes com l'alimentació, l'energia, l'ocupació, des del teixit comunitari. Necessitem democratitzar la construcció d'escenaris de futur perquè és una de les poques maneres que tenim d'incidir davant de la monocultura distòpica. Hem de generar un clima comunicatiu en què comencin a emergir relats, narracions, audiovisuals, teatre, imatges... que ens permetin il·lustrar d'alguna manera quines són les nostres reivindicacions i a quin model de societat podrien donar forma.

REPORTATGE

LES UTOPIES DEL DESASTRE

RESISTÈNCIES I RESILIÈNCIES DAVANT DEL COL·LAPSE

IVET EROLES, PERIODISTA

FOTO: Noemí Elias

Masses d'humans movent-se al ritme del més pur estil zombi. Un món en runes, devastat. Foc. La roba estripada i el cos esgarrinxat. Vehicles abandonats a les cunetes de les carreteres. Nits a les fosques. Gent cridant. Gent de molt mala llet. Gent barallant-se. Molt fum. Fragments de metall volant pels aires. I els supermercats buits, sense paper de vàter. Paisatges abandonats, infraestructures decadents. Aquest és un dels relats

distòpics que certs sectors construeixen entorn del col·lapse. L'escassetat, la carestia, el desabastament. Però hi ha qui també escriu altres narratives, allunyades de la ficció, per poder ser portades a la pràctica. Potser una altra fi del món és possible, almenys del món tal com l'hem conegut fins ara. I és que tot final implica nous començaments als quals no s'arriba d'un dia per l'altre.

“El col·lapse no és l'apocalipsi, però és que l'apocalipsi tampoc és el que entenem com a tal”, comenta Jorge Riechmann, que és poeta, assagista, ecologista i professor d'universitat. Riechmann fa anys que dedica una bona part del seu temps a comprendre les dimensions de la crisi ecosocial. A finals de setembre va passar uns dies al Pallars Sobirà, al Pirineu català, per tal d'aprofundir en els seus treballs des del Centre d'Art i Natura de Farrera i oferir una xerrada i un recital poètic a la llibreria Natura Llibres d'Alins, dos projectes que treballen per la cultura en un entorn rural i de muntanya. “Si entenem l'apocalipsi en el sentit que té etimològicament la paraula, aquesta ens parla d'una situació de crisi a través de la qual s'hauria de produir un despertar, una revelació”, explica el teòric. Ell no deixa de reflexionar sobre les morts que ens envolten, com ho fa al poemari que acaba de publicar, *En el fondo del valle ha muerto Jorge Riechmann*, una elegia al seu tiet, que es deia igual que ell, però també una referència poètica al col·lapse civilitzador: “Hi ha una cultura que s'està morint i que ens portarà a un altre lloc”.

Des del Pallars, aquest poeta comenta que “gran part de la societat veu que estem seguint un camí que no porta a enllot, però no ens adonem que vivim en un sistema econòmic, el capitalisme, que segueix tenint una gran capacitat per descarregar cap a altra gent i parts del món les conseqüències destructives dels seus processos”. Ho diu en relació amb el capitalisme verd, que propaga la idea que es podrà fer una transició energètica substituint fonts fòssils per renovables. Per a Riechmann això no serà possible i adverteix de l'esforç que està fent el sistema per continuar desenvolupant macroprojectes.

Riechmann també destaca el paper de les iniciatives ciutadanes que emergeixen per tal de posar fre als grans projectes que pengen de l'etiqueta verda, per tal de defensar el territori: “Hem de seguir organitzant el canvi que volem viure”. És el cas de la Plataforma Stop Agroparc, que neix per aturar l'Agroparc que el Grup Ametller vol instal·lar al Penedès. Es tracta d'una reformulació i ampliació del projecte que ja es va presentar l'any 2017, que es va poder aturar perquè Ametller no disposava de sòl industrial per poder realitzar la seva activitat. Però ara, amb

l'adquisició de Can Juncoses (terreny agrícola requalificat com a sòl urbanitzable), el projecte ha passat de 121 a 258 hectàrees i segueix avançant per veure si aquesta vegada es pot executar.

“El que fan és vestir aquesta zona industrial, que és l'activitat principal que està movent el projecte, d'una aureola d'agricultura, d'un espai visitable, com un Port Aventura del sector agrícola, quan en realitat aquesta serà la part minoritària”, explica la Noemí Vilaseca, de Stop Agroparc. Per a ella, la idea d'Ametller és centralitzar els seus magatzems de la província de Barcelona, així com el seu obrador, per tal d'optimitzar recursos: “Agafen Amazon com a model i ho embolcallen tot dins d'un discurs verd per accedir als ajuts europeus, ja que necessiten una part de capital que no tenen”. Vilaseca comenta que, per representar un paper “d'economia circular, de consum de proximitat”, han projectat 15 hectàrees de plaques solars en sòl agrari i 15 més d'hivernacles en una zona de secà, un tipus de producció que a la pràctica requerirà l'ús de més energia i més quantitat de recursos hídrics. “A més, han hagut de declarar el projecte d'interès territorial perquè volen posar aquestes instal·lacions en una zona de vinya protegida”, denuncia Vilaseca. Per poder fer aquest tràmit, la proposta es va presentar a la Comissió Territorial de Catalunya, que és l'òrgan encarregat de determinar si un projecte és o no d'interès territorial. En aquest cas, la Comissió va atorgar aquest reconeixement a l'Agroparc i va donar el tret de sortida a la tramitació administrativa i urbanística de la iniciativa. “Sense aquest reconeixement el Grup Ametller no podria fer l'Agroparc perquè la llei vigent no ho permet”, detalla Vilaseca.

Altres membres de la plataforma, com l'Elisabeth Reyes i el Jordi Asensi, exposen que l'Agroparc està passant tots els estadis administratius, tot i ser opac a l'hora de mostrar xifres. Això se li suma la confusió de certs termes que s'impulsa des d'Ametller, que ja ha estat denunciat per Unió de Pagesos per publicitat enganyosa respecte a l'ús de la paraula “ecològic”. “Aquí tenim pagesia del món del vi i del cava que treballa en ecològic, però si Ametller no fa servir els mateixos estàndards, posa en perill la resta”, adverteix Reyes. Al mateix temps, la Noemí Vilaseca exposa que “porten molt

FOTO: Ivet Eroles

de temps intentant fer un segell propi anomenat ‘agricultura sostenible’, per no fer-ne d’ecològica’. “Hi ha una intenció de confusió respectes a certs termes, com la proximitat, ja que si fas números, amb el que poden cultivar a l’Agroparc, no en tenen ni per començar”, prossegueix l’activista, que afirma que “abans al web d’Ametller es podien consultar els seus mapes de cultiu i es veia que la majoria estaven a Andalusia, però ara els han tret”.

“Des d’Ametller volen ser un model a seguir”, afirma Vilaseca, que adverteix que aquest model amenaça la biodiversitat i promou un tipus d’agricultura intensiva i d’instal·lacions que necessiten grans quantitats d’espai, energia i aigua. A més, cal tenir en compte que el projecte amenaça la fauna de la regió, on hi ha presència de l’àliga cuabarrada, una espècie protegida, i trenca el connector ecològic entre Montserrat i l’Ordal, un lloc de pas de fauna terrestre.

Al parer dels tres activistes, aquest projecte s’està fent sense consensuar què vol la gent del territori: “Podem començar un projecte així sense haver pensat abans quién és el Penedès que volem?”. Tanmateix, es mostren esperançats davant la resposta ciutadana que desperta el macroparc: “L’important és lluitar perquè el territori tingui veu. Encara que no les tenim totes, tenim possibilitats de guanyar”.

PLAQUES EN INTENSIU

Al Pallars Jussà s’està projectant un altre macroparc, en aquest cas es volen construir diferents instal·lacions de plaques solars al territori que sumarien unes 700 hectàrees afectades. La plataforma Salvem Lo Pallars va sorgir després que es publiqués la notícia i el seu lema ho diu clar: “Plaques als teulats, fora dels sembrats”. El Joan Macaya, membre de Salvem Lo Pallars, destaca que molts ajuntaments de la zona han mostrat el seu suport a la plataforma, però que també topon amb altres consistoris favorables al macroprojecte. Macaya també enfatitza la importància de teixir xarxa amb altres iniciatives que defensen el territori, per això treballen colze a colze amb la Plataforma Contra l’Autopista Elèctrica i formen part de la Xarxa Catalana per una Transició Energètica Justa.

“Aquí ja es va produir una situació semblant fa cent anys, quan es va fer el pantà de Sant Antoni”, exposa Macaya. “Aleshores van venir uns senyors de fora prometent que portarien feina, algunes localitats van lluitar molt i van aconseguir beneficis, però d’altres van quedar empobrides”.

I és que la història recent del Pallars està lligada a les hidroelèctriques. De fet, la primera gran central que es va construir a Catalunya està ubicada a Cabdella, a la Vall Fosca, i al Jussà hi ha dos pantans, el de Terradets i el de Sant Antoni, que es van començar a construir el 1913. Totes aquestes obres van transformar l’indret: carreteres, colònies

de treballadors, vehicles i milers de persones disposades a treballar. Malgrat això, aquestes condicions laborals van provocar un èxode de mà d’obra agrària i la desaparició de molts oficis tradicionals, molts d’ells vinculats a la cura i custòdia del territori. En aquest sentit, el Pallars ha estat un dels territoris on s’ha centrat la producció d’energia a Catalunya, amb la paradoxa que aquesta ha servit principalment per abastir les grans ciutats, allunyades dels llocs de producció.

“L’aventura de l’electricitat es repeteix al Pallars cent anys després”, fa el lema de la cooperativa Energia del Pallars Jussà, una comunitat energètica que s’ha gestat en aquest indret del Pirineu. “Aquest cop, però, la ciutadania no és només mà d’obra per construir les centrals, les línies i els pantans, sinó que els habitants del Pallars Jussà tindran la propietat de les fonts de generació i el seu aprofitament directe”, prossegueix la descripció del projecte. Aquesta iniciativa, que neix com a proposta de transició energètica, implantarà plaques solars a teulades de propietat municipal que subministraran electricitat a unes quatre-centes llars, un 10%

de les llars de la comarca. Les comunitats energètiques són un mecanisme organitzatiu que permet que diferents actors locals participin activament en la transició energètica de manera conjunta, ja sigui produint energia, compartint-la o establint mecanismes de gestió i estalvi energètic.

QUAN L'AUTOSUFICIÈNCIA NO ÉS SUFICIENT

No totes les estratègies són reactives davant l’amença capitalista i l’adveniment del col·lapse. N’hi ha moltes que sorgeixen de forma propositiva. L’Antoine Cottreau viu a l’Arieja, als Pirineus francesos, i porta una vida basada en l’autosuficiència al petit poble de Laboire. Ha prescindit de vehicles motoritzats, tala els arbres sense moto-serra i té dues vaques, un ramat de trenta cabres i un altre de deu ovelles, de les quals extreu llet per fer formatges. Les terres que gestiona li han estat facilitades per una associació francesa que promou l’accés a la terra i té una petita casa que comparteix amb una família que col·labora amb ell, tot i que els hiverns se’ls passa en una iurta. Cuida de l’hort amb cura i

FOTO: Xavi Sanchez

comparteix eines amb alguns dels seus veïns. També cuina amb llenya i acull voluntaris que venen a passar temporades per donar suport al projecte i aprendre'n.

Cottreau va decidir apostar per la vida camperola després de viatjar al llarg de quatre anys per diferents indrets del món, sempre fent autoestop. Als vint anys va marxar de casa amb bicicleta amb el somni d'arribar a Papua Nova Guinea per fer vida amb les tribus de persones caçadores i recol·lectores, però aquest és un destí que es va fer esperar. Primer se'n va anar rumb a l'Africa: "Allà vaig trobar una comunitat camperola i em vaig adonar que el seu estil de vida era gairebé tot el que jo estava somiant". Als dos o tres llocs on va trobar allò que buscava, s'hi va quedar mesos. Cottreau combinava els viatges llargs amb les tornades a França. El segon cop que va estar a l'Africa, va entrar en contacte amb un grup de caçadors recol·lectors. "Tot és tan diferent, la meva ment es va perdre. No hi ha horari de menjar ni dormir, no saben què faran al cap de dues hores ni quan aniran a caçar. I si van a caçar, ningú no sap quan tornaran ni si tornaran", recorda Cottreau, que reconeix que aquell estil de vida no anava amb ell: "Va ser bonic viure-ho; per a mi aquestes són les societats ideals, però jo tinc un altre camí".

En un viatge de tornada a França va decidir anar cap a l'Arieja, un territori que acull "una gran xarxa de gent que no se sent bé amb la vida 'civilitzada' i es retroba a les muntanyes". Allà va conèixer el Polo i la Martine, una parella que des

de fa més de vint anys practica l'autosuficiència, i va viure un temps amb ells, mentre seguia recorrent món. Durant el transcurs del viatge que finalment el va portar a Papua Nova Guinea, va passar uns mesos amb pastors romanesos que treballaven a l'alta muntanya: "Vaig descobrir que aquella vida m'agradava molt i que jo volia ser pastor a l'estiu a muntanya". De fet, a l'Arieja ha organitzat unes pastures de muntanya en terrenys comunals. Durant l'estiu, petits ramats de cabres de diferents projectes hi pasturen, sota la cura de pastores i pastors especialitzats. A mitjans de setembre, fan una transhumància de tres dies per tal de tornar amb els ramats a casa.

Ja en el darrer viatge, que va transcorrer per Llatinoamèrica, aquest jove es va adonar que estava preparat per fer realitat el seu propi projecte. A més, volia generar impacte al lloc on vivia i no en països estrangers. Tanmateix, no es mostra còmode amb tot el que fins ara ha aconseguit: "He perseguit l'anhel d'arribar a l'autosuficiència, però si mires la meva roba, les meves sabates, les meves eines... han estat produïdes per la societat industrial. Només he arribat al 2% o al 3% de l'autosuficiència i m'adono que hi he arribat sol i ara vull intentar trobar on puc anar per estar amb més gent", afirma Cottreau. Aquest jove francès ho té clar: "Encara que no hi hagi col·lapse, jo seguiré aquest estil de vida perquè em sembla millor per a l'ésser humà, és una elecció: una vida més comunitària, més tranquil·la, amb més temps per fer art, llegir, compartir amb els altres i ser menys productiu".

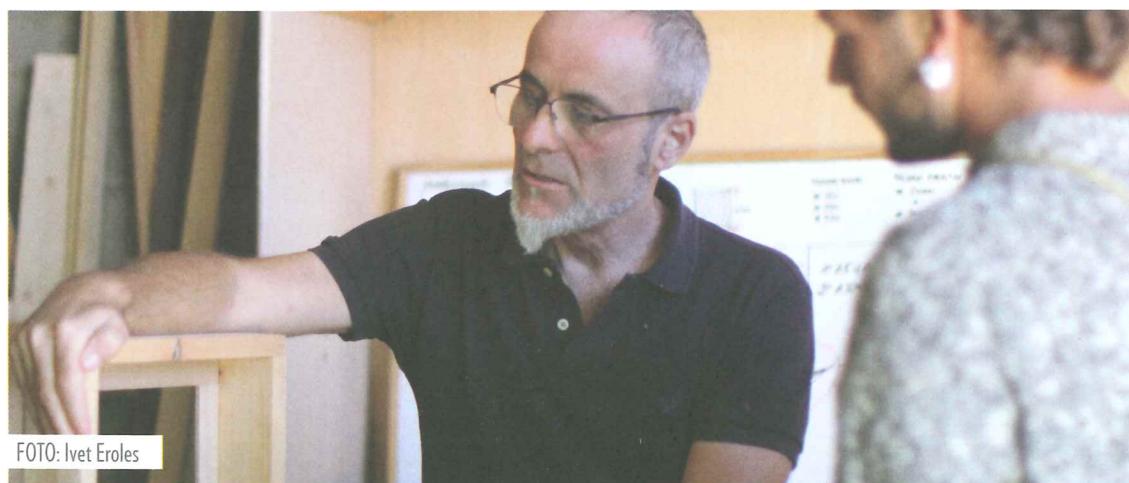

FOTO: Ivet Eroles

FOTO: Associació Stop macroparc

COMUNITAT COM A SINÒNIM DE RESILIÈNCIA

"Soc vida que vol viure enmig de vida que vol viure", diu Jorge Riechmann, citant l'autor alemany Albert Schweitzer. Riechmann també menciona la hipòtesi Gaia, que va ser concebuda pel químic britànic James Lovelock als anys setanta, i desenvolupada posteriorment per la biòloga nord-americana Lynn Margulis. Segons aquesta teoria, tots els elements vius i no vius del planeta interaccionen entre ells per preservar un hàbitat apropiat per a la seva existència. Aquesta i altres qüestions s'aborden en un dels seus llibres més recents, Simbioètica. Homo sapiens en el entramado de la vida. Per a Riechmann, tenir en compte els mecanismes de simbiosi en l'evolució biològica "ens permet construir una història de la vida de la Terra amb menys lluita i amb més col·laboració".

Seguint aquesta direcció, en els últims mesos hi ha una autora que ha agafat embranzida, és Rebecca Solnit, amb el llibre Un paraís en el infiern. Las extraordinarias comunidades que surgen en el desastre. En aquest assaig periodístic, Solnit es fixa en les comunitats humanes que han donat una resposta resiliènt davant dels desastres. És el que s'anomena resiliència comunitària, la capacitat d'altruisme, enginy i generositat que sorgeix enmig del dolor i la catàstrofe. Aquesta investigació posa èmfasi en els mecanismes de solidaritat i suport mutu que afloren en aquestes situacions, així com l'alegria amb la qual algunes comunitats afronten

els fets traumàtics. Parafrasejant Solnit, els vincles ens proporcionen alegria, una alegria crua i sorprendent. Per aquesta periodista estatunidenca, els relats del desastre demostren que el tipus de persones que poden construir el paradís ja existeix: "A l'infern trobem la porta als paradisos possibles del nostre temps". Solnit escriu que "si el paradís sorgeix de l'infern és perquè, al suspendre's l'ordre habitual i precipitar-se la majoria dels sistemes, ens sentim lliures de viure i actuar d'una altra manera". Per a ella, ens trobem enmig d'unatzucac: a partir d'aquí, ens podem convertir en la millor comunitat possible davant del desastre, si no, ens autodestruirem. I és que tots els projectes que hem entrevistat insisteixen en un element clau per a la supervivència: la comunitat.

CULTURA COMUNAL, COL·LECTIVITZACIÓ DE BÉNS I SABERS

A Catalunya hi ha en marxa diferents projectes que promouen l'accés a la terra. En l'actualitat s'està gestant la Fundació Emprius, impulsada per sis cooperatives: Cal Cases, Mas Les Vinyes, La Sequoia, Can Tonal de Vallbona, Can Parera de Canyes i La Tomassa. Un dels seus objectius principals "és promoure la cultura dels comunals davant la incertesa i la situació de crisi ecosocial i col·lapse que se'ns està plantejant", explica el Jordi Rubió, de la cooperativa Cal Cases, la primera cooperativa d'habitatge en cessió d'ús de Catalunya, un projecte que porta des del 2007 construint comunitat i cercant alternatives de vida

diferents del model individualista i consumista. Rubió detalla que en aquest projecte que estan gestant la propietat de les terres seria de la Fundació Emprius: “Si fos un comú, la propietat no seria de ningú, però aquest sistema no ho permet, així que la fundació tindria la propietat i cediria la custòdia als projectes que la gestionarien”.

La Fundació Emprius també vol donar una doble protecció a les comunitats que ja impulsen aquesta forma de vida. “La part social és la més important, més que saber cultivar la terra”, exposa l’Alba Hierro, de La Pallejana, un projecte de convivència no mixt que forma part d’un projecte comunitari més gran, la comunitat de vida i projecte comunal de Can Tonal de Vallbona. En aquest sentit, els projectes no mixtos posen de manifest que no vivim en espais aliens a les dinàmiques de gènere i neixen per donar resposta a aquesta realitat. Hierro manifesta que volen acompañar en la gestió de la convivència als projectes que formin part d’Emprius: “Això és el que hem après en tots els col·lectius on vivim: la comunitat és la principal aliada per a la resiliència, però a la vegada és l’escull més gran”, conclou Hierro.

Les fòrmules per avançar en comunitat són enginyoses i variades. El Manu Gayete impulsa el projecte Biofusteria al Pallars Jussà, des del qual fa finestres, portes i mobles amb fusta ecològica, lliure de tòxics. Però aquest fuster va més enllà i ha gestat un projecte de serradora comunitària: “Vaig pensar que les matèries primeres estaven pujant i que com a fusters ens podíem ajuntar i adquirir una màquina per fer gestió d’aquest material”. “Penso que hi ha moltes coses a fer, que ens hem d’ajuntar i veure com entre totes dissenyem aquest món on ens agradarà viure”, exposa el fuster.

Les persones que formen part de la iniciativa han encarregat una serradora i una màquina de tres cares a Suècia. La serradora té rodes perquè pugui ser mòbil i així es pugui compartir millor, amb la idea de col·lectivitzar-la. A més, el projecte compta amb un equip d’assessorament en gestió forestal per atendre les qüestions de permacultura i silvicultura que puguin anar sorgint, per fer una gestió acurada dels boscos. Gayete, de tarannà

optimista, considera que la clau per a la resiliència és fer combustible de diferents experiències, és a dir, aprendre de l’experiència viscuda per imaginar alternatives de vida: “Quan no saps com te’n sortiràs, et tornes resilient, ja que trobes la manera de tirar endavant”.

I AL CENTRE, LA VIDA EN COMÚ

Hi ha projectes de vida que procuren entrelaçar unes quantes qüestions de les que s’han anomenat fins ara, com la transició energètica, l’accés a la terra amb una visió ecosocial o la vida comunitària. Un d’ells podria ser la Cooperativa d’Habitatge i Producció Mas La Sala, instal·lada a Sant Pau de Segúries, al Ripollès. Aquest projecte té tres branques principals, “la primera, i la més important, és la d’habitatge comunitari”, explica el Ricard Villanueva, que amb la Marta Barceló i quatre persones més formen part de la cooperativa. “Volem trencar amb l’esquema de família més convencional i passar a ser una família extensa on poder-nos cuidar, donar-nos suport i viure la diversitat”, exposa Barceló. La segona branca de la cooperativa és la productiva, a través de la qual desenvolupen diferents activitats comercials que inclouen la llibreria La Lluerna, la ramaderia, l’horta, l’educació ambiental, el turisme rural, la venda directa i la gestió forestal. La tercera branca està centrada en la sostenibilitat econòmica, la legalitat, el manteniment de la infraestructura, l’energia i la comunicació. En aquest sentit, Villanueva parla de la triple viabilitat del projecte: “la social, que passa pel repte comunitari; l’econòmica, que passa per la diversificació de la productivitat, i l’ambiental, que es treballa en el projecte de ramaderia, agricultura i gestió forestal regenerativa, que posa èmfasi en la salut del sòl i en la maximització de la capacitat de capturar CO₂ de l’atmosfera”.

“Potser no n’hi ha prou amb el que estem fent davant del col·lapse, però tal vegada no s’acabarà el món, sinó que començarà una altra etapa”, reflexiona la Marta Barceló. “Jo confio en la natura, en l’èxit evolutiu de la vida a la Terra. Som una de les espècies que ha accelerat més la seva capacitat d’interactuar amb el gran ecosistema; això em genera un cert punt d’esperança, d’aquí

trec una força i una alegria que em permet afrontar el repte quotidià”, segueix Villanueva. Els socis de Mas La Sala ho tenen clar: “Les males passades i les ferides vindran, no cal que posem més llenya al foc, més val aprofitar la brasa per fer una costellada!”.

Cooperatives com Mas La Sala beuen d’experiències que s’han gestat en anterioritat. A

Navarra, des de fa més de vuit anys es porta a terme el projecte Arterra Bizimodu, una ecoaldea que acull una vintena d’unitats familiars. “Tenim projectes comuns i la intenció conjunta de col·laborar en una transició”, desgrana la Mauge Cañada, que forma part de l’equip cofundador d’Arterra, on es treballa per la sobiranía alimentària i l’autosuficiència energètica, mentre es generen espais perquè es duguin a terme cursos i iniciatives de tot tipus. Arterra és un edifici d’uns 8.000 metres quadrats (era un antic col·legi d’agustins i després va ser un intent d’hotel) i les persones que en formen part tenen la intenció de regenerar-lo: “La nostra proposta és reconvertir aquest espai. Això és una metàfora del que considerem que és important fer al món: regenerar

els llocs que les persones hem degradat”. En aquesta ecoaldea, des del principi els va interessar la sociocràcia, “un model de poder distribuït que busca combinar els principis d’una aspiració a l’horitzontalitat i els beneficis d’algunes verticalitats que tenen a veure amb l’eficiència”, exposa Cañada.

Pel que fa a la resiliència, el primer lloc l’ocupa la comunitat. “El gran diferencial és allò comunitari, perquè el suport mutu, la consciència, la necessitat de donar-nos suport, que ningú surti sola d’aquests reptes, és l’element clau”, matisa la Mauge Cañada, que és psicòloga i es dedica a la facilitació de grups. Cañada es planta davant la idea de col·lapse amb una actitud curiosa. Segons ella, hem de crear un nou model d’abundància, entendre-la de forma desenganyada d’elements de confort, però que al mateix temps no sigui entesa com a carència. Les persones que formen part d’Arterra fa anys que es preparen pel col·lapse: “I aquesta és l’opció de vida que hem triat, nosaltres elegim el futur que volem i el fem present”. Per a Cañada, ajuntar-se per viure de forma sostenible “és un acte de llibertat i de poder col·lectiu”.

FOTO: Xavi Sanchez